

Broechem

De Stelling van Antwerpen

14 april 2013

Oude grond. Dat is het hier: oude grond. Nu kan je wel betogen dat de grond overal oud is. Terecht. Wat ik bedoel is dat er hier in Broechem sporen gevonden zijn van menselijke aanwezigheid die tot zeer ver teruggaan. Tot de tijd van de Merovingen namelijk. Nog niet zo lang geleden kwam hier een Merovingisch grafveld uit de 6^e of 7^e eeuw aan de oppervlakte. De Merovingen („Merovingers“ zei de meester in de lagere school) waren leden van een dynastie van Frankische koningen. Zij heersten tussen de vijfde en achtste eeuw over een grondgebied dat nogal eens veranderde. Het behelsde delen van het huidige België, Frankrijk en Duitsland. Hun koningen hadden voor onze oren nogal curieuze namen. De eerste was, heel toepasselijk, Merovech. Maar dan kreeg je namen als „Childerik“, „Theuderik“, „Dagobert“ en „Clovis“ die wel uit een stripverhaal lijken weggelopen.

Het grafveld dat gevonden werd in Broechem bleek er zelfs eentje te zijn van het elitaire soort want er werden daar ook muntschatten gevonden. Die rijkelui vroeger vonden dat ze zich in het hiernamaals liefst niet onbemiddeld konden aanmelden en vermits het bankpasje nog in ontwikkeling was... Het toont alleszins aan dat Broechem al vrij vroeg in de geschiedenis een belangrijke nederzetting was. Wat dat betreft moet het echter wel zijn meester erkennen in het nabije Oelegem dat, ondanks zijn wat carnavaleske naam, sporen herbergt uit het midden-steentijdperk. Ze zijn daar niet snel tevreden met hun erfgoed want de nog bestaande „Schranshoeve“ heeft een kleine omwalling, een restje van een brede gracht, die werd aangelegd om zich tegen de invallende Noormannen te verdedigen. En Rome was daar ook thuis want er is een nederzetting uit de Romeinse periode blootgelegd. Zoals ik eerder al eens vertelde.

Dat alles belet echter niet dat het nu zo bescheiden Broechem toch ooit wel hoger op de ladder stond. Van de 12^e tot de 18^e eeuw oefende de abdij van Tongerlo er de geestelijke macht uit. Op onze dagen is die abdij nog slechts bekend van het abdijsier met die naam. Onder het impuls van die destijds machtige abdij groeide de Onze-Lieve-Vrouwekerk uit tot een flinke parochiekerk. Met een historisch zilveren orgel.

De wereldlijke macht ging in dezelfde periode nogal eens over in andere handen. Het geestelijke is immers eeuwig (sic), het wereldse tijdelijk. De families Berthout, van der Rijt, le Roy, van Colen en de Fraula hadden het hier om beurten voor het zeggen. Het zijn hier in de streek bekende namen die ook terug te vinden zijn bij de eigenaars van Broechemhof en Bossenstein. Dat zijn twee belangrijke kastelen die nog steeds bewoond worden.

Veel kasteel

In Broechem staan dus de twee eerder genoemde kastelen. Niet van de minste maar toch heb ik er maar één eventjes gezien. Per vergissing dan nog. Toen ik er 's morgens passeerde had ik niet in de gaten over het golfterrein van de Bossenstein Golf en Polo Club te lopen. Het was nog schemerdonker en zo moest ik meer uitkijken waar ik mijn voeten zette dan dat ik gelegenheid had om de omgeving te overschouwen. Bovendien hingen die lui met bovenmaatse golftassen daar toen nog niet rond. Later wel toen ik daar, wegens van weg vergist, nog eens langs kwam. En toen werd me ook een snelle blik gegund op de torens van Kasteel Bossenstein.

Bossenstein wordt of werd ook Halmaleshof of Allemanshof genoemd. Het is een waterkasteel. Ik vertel dit maar even op gezag van wat ik op het wereldwijde web vond want zelf

Kasteel Bossenstein

heb ik het dus niet kunnen vaststellen.

De eerste keer dat het kasteel naspeurbaar vermeld wordt is in een document uit 1346. Als eigenaar werd toen Joannes de Busco vermeld. In het dorp werd die gewoon Jan van den Bossche genoemd. Vandaar dat „Bossenstein“.

Kenmerkend voor dit kasteel is de donjon, de zware toren die de kern was van middeleeuwse burchten. Het is hier één van de oudste onderdelen van het kasteel. De vleugels zijn er later aangebouwd. Ondanks

deze vleugels is het nooit opgestegen maar braaf blijven liggen. Om het kasteel ligt een gracht waarover een bakstenen brug met een spits- en korfboog gebouwd is.

In de loop van zijn geschiedenis is het gebouw meerdere keren van eigenaar veranderd. De familie Van Berghem is voor lange tijd in de middeleeuwen eigenaar geweest van het kasteel. Nadat het een aantal keren een andere bewoner kreeg, stond het gebouw rond 1900 gedurende een hele tijd leeg. Tijdens de Eerste Wereldoorlog is het kasteel beschadigd maar nadien werd het weer gerestaureerd.

Een ander kasteel in Broechem dat evenwel voor mij geheel onzichtbaar bleef tooit zich met minstens evenveel namen als het voorgaande: Kasteel Broechemhof of Root Hoffken of nog 't Huys van Oosten of Oisten.

Naar verluidt is het een rechthoekig kasteel van circa 1650. Het werd verbouwd rond 1790 en later, omtrent 1927, nog eens.

Oorspronkelijk was het een waterkasteel waarvan de omringende vijver tijdens de eerste verbouwing aan twee zijden werd gedempt. Er is een landschapspark met bomen en een grasperk.

Nog meer kasteel

Waar we uit een bosrijk gebied opdoken, doemde nog een ander kasteel op. Het bosgebied bleek „Zevenbergen“ te heten volgens een bordje dat Natuurpunt daar zeer attent had neergezet en het kasteel heette... Hof Zevenbergen.

Hof Zevenbergen

Ik kon nergens in het bosgebied iets ontdekken dat op een berg geleek. Zelfs niet wat een heuvel kon genoemd worden. De naam komt dan ook ergens anders vandaan. Het goed Zevenbergen was ooit in bezit van de familie van Zevenberghen. Vandaar dus. Het was tot ongeveer 1450 een zogenaamd allodiaal goed. Ik heb het even opgezocht: een allodiaal goed is niet-leenroerig of eigen. Daarna kwam

het in bezit van de hertogen van Brabant.

Wat we daar nu te zien krijgen is niet het echte kasteel. Het oorspronkelijke althans. De gebouwen werden in 1914 door brand vernield. Wat er restte werd in 1968 gesloopt en later gedeeltelijk weer opgebouwd. De originele, imposante barokke deuroplijsting werd daar weggenomen en ergens in Antwerpen opnieuw gebruikt.

Het voorhof is ommuurd en er groeit gras. Het domein is toegankelijk over een bakstenen boogbrug en een poort met hardstenen zuilen. Tussen die zuilen hangt een smeedijzeren hek. Dat hek werd, net toen ik het benaderde om een foto te maken van de gebouwen, opengemaakt door een vriendelijk glimlachende vrouw die vond dat ik wel heel vroeg op

De Lourdesgrot bij Hof Zevenbergen

pad was en die verbaasd de handen in mekaar sloeg toen ik zei dat het voor een tocht van 50 kilometer was. Ik had het niet door maar het moet wel te zien geweest zijn aan haar kledij dat ze lid was van een religieuze orde: het Convent van Betlehem. Vandaar dus ook de nabije Lourdesgrot. Volgens hun reclame kan je in Hof Zevenbergen deelnemen aan initiatieven rond Bijbel, spiritualiteit en meditatie. Het aanbod is, volgens het propagandagezoem, geïnspireerd door een

christelijke visie, met speciale aandacht voor de spiritualiteit van de menswording. Maar pas op! Ze gaan daar mee met hun tijd want even verder staat er in hun wervende proza te lezen: „Naast bijbelcursussen, spiritualiteiddagen en retraites biedt Hof Zevenbergen ook plaats aan actuele vormen van spiritualiteit zoals zenmeditatie en sacrale dans.“ Sacrale dans? Is het dat wat de Indianen doen als ze regen willen afsmeken?

Het bos op de bergen

Het is er ongeveer de tijd voor en het was er ook. Een beetje verlaat maar toch. Ik bedoel het soms dichte tapijt van bosanemoontjes. Het was ook hier in het Zevenbergenbos zichtbaar. Omdat het nog wat vroeg op de dag was toen ik er voorbij kwam, hielden de anemoontjes nog even de kelkjes gesloten maar ze waren er wel. Onmiskenbaar. Telkenjare is dat een prettige hernieuwde kennismaking. Sleutelbloemen hadden er ook moeten zijn maar ik kan niet zeggen die gezien te hebben.

Het tapijt van bosanemoontjes in het Zevenbergenbos

Het Zevenbergenbos is volgens Natuurpunt een uniek gebied dat alle karakteristieken vertoont van een oud bos. Dankzij de diversiteit van de bodem, van nat naar droog en van zand- tot kleigrond met hier en daar kalk, groeien hier de meest uiteenlopende planten. Die diversiteit wordt nog meer in de hand gewerkt door het aangepaste beheer van Natuurpunt. Zo komen daar struiken en bomen voor die sterk variëren in leeftijd en soort. Volgens het immer geldende adagium is

ook dood hout belangrijk. Het brengt nieuw leven in het bos. Oude technieken zoals hak-houtbeheer geven aan de voorjaarsflora maximale kansen. Er zijn ook een stel ecologische beheerders ingehuurd die enkel voor de kost sommige zaken onder controle houden: de Galloway-runderen die tijdens de zomermaanden de hooilanden begrazen.

Het natuurgebied Zevenbergen is enkel toegankelijk op de aangeduide paden. Wel is er een stukje speelbos waar uiteraard ook buiten de paden het bos mag betreden worden.

De peer van Ranst

Het overkomt iedereen wel eens om met de gebakken peren te zitten. In Ranst, echter, zitten ze zonder peer. Tenminste: zaten ze zonder peer. Dat duurde maar totdat Lotje en Toon het in de gaten kregen dat er met de rode appel en de groene peer op de rotonde iets niet in orde was. Het briefje dat ze bij hun eigen versie van het fruit op de rotonde achterlieten vertelde: „Beste Kunstenaar, mijn broertje en ik vonden het zo erg dat vandalen u mooie peer stukmaakte. Daarom hebben wij deze peer gemaakt om te gebruiken tot die van u kan terug komen.“ Sterk proza, in acht genomen dat Lotje de leeftijd van 6 jaar heeft

bereikt en Toon sinds 3 jaar haar broertje is. Maar niettemin, with al little help van pa en opa is één en ander wel goed gekomen.

De peer van Lotje en Toon is van papier en dus niet voor de eeuwigheid geconcipieerd. Hopelijk houdt hun exemplaar lang genoeg stand want het kan nog even duren eer fruit-kunstenaar Gaston Serneels uit Emblem de schade zal hersteld hebben. Door de aanhoudende vorst kon Gaston een hele tijd niet aan de nieuwe peer werken. Het beton moet uitharden en daar zijn hogere temperaturen voor nodig.

Gaston Serneels is met de actie van de kinderen ook zeer verguld. Hij geeft wel toe dat de appel en de peer op de rotonde niet echt een kunstwerk kan genoemd worden maar een blikvanger is het zeker. De vandalen moeten wel veel geweld gebruikt hebben want ze trokken de betonnen vrucht finaal om en die zat met een dikke stalen pen in de grond verankerd.

De kerk

De kerk in Ranst is groot. Ze is ook toegewijd aan Sint-Pancratius. Indien die patroonheilige hen niet van hogerhand is opgedrongen, hebben ze daar gekozen voor de jeugd. Im-

De Sint-Pancratiuskerk in Ranst

mers, volgens de legende was Pancratius een jongen uit Phrygië die op 14-jarige leeftijd in Rome martelaar werd. Het was namelijk zo dat de keizers Diocletianus en Maximianus in een ultieme poging om het christendom voor eens en voor altijd de kop in te drukken, eisten dat iedereen aan de Romeinse goden moest offeren. Weigeren stond gelijk aan levensbeëindiging. Pancratius weigerde.

De jeugdige heilige genoot in de middeleeuwen over heel Europa bijzon-

dere verering. Al weet ik niet wat zijn specialiteit was. Wel heeft hij een kouwelijke reputatie. Samen met Sint-Mamertus, Sint-Servatius en Sint-Bonifatius vormt hij het kwartet van de zogenaamde „IJsheiligen“.

De Sint-Pancratiuskerk in Ranst heeft een laat-gotische kern waarvan de oorsprong teruggaat tot de vijftiende eeuw. Volgens een gedenksteen aan een zijgevel zijn de zijbeuken van 1650.

In 1854 brandde de kerk af toen er brand uitbrak in een nabijgelegen brouwerij. De torenspits overleefde het niet en alle muren werden beschadigd. Al bleven ze wel overeind. Het herbouwen van de kerk gebeurde tussen 1854 en 1858 naar een ontwerp van F. Berckmans. Een arduinen gedenksteen aan de kerk vermeldt onder meer de architect en het jaartal van de brand en de reconstructie met een chronogram: „eCClesia Magno perIt In-CenDio eCClesia prlore MaJor reaeDiflCata“. Daarbij vormen de groter geschreven letters in Romeinse cijfers een jaartal. Ik kan er echter niets van maken dat enige zin heeft. De muren die nog bruikbaar waren werden bij de reconstructie gebruikt. De toren bleef bewaard maar zowel de kerk zelf als de toren werden verhoogd.

Maak je bors maar nat

Bij een bruggetje stond een bord met twee blauwe golflijntjes dat vertelde dat we hier bij de Borsebeek stonden. Dus was ik in Borsbeek aanbeland. Hetgeen even voor verwarring zorgde want je moet weten dat er in ons koninkrijk minstens twee dorpen zijn met nagenoeg dezelfde naam. Er is Borsbeke en Borsbeek. Ik stond daar duidelijk op het grondgebied van de tweede want Borsbeke ligt in Oost-Vlaanderen, bij Herzele.

De Borsebeek zag er niet al te appetijtelijk uit. Nogal rioolachtig. Behalve dat oogt ze onschuldiger dan dat ze zich al gemanifesteerd heeft. Samen met de Koude Beek en de Grensscheidingsbeek zorgde ze tot in een recent verleden voor overstromingen in het

De Borsebeek... zoveel is duidelijk

dorp. Dat kwam vooral doordat er voordien ondoordacht in het open landschap ingegrepen was. Toen men zich nog niet van de gevolgen bewust was of dat wilde zijn. De waterhuishouding werd zodoende grondig verstoord en dat kan je nu eenmaal niet ongestraft doen. Het Provinciebestuur van Antwerpen, de gemeente Borsebeek, het Agentschap voor Natuur en Bos en de vzw Kempens Landschap gingen zich beraden over wat er moest gebeuren. Als resultaat werd

het hele beekstelsel herzien en werd er weer meer open, groene ruimte gecreëerd. Er werden onder andere twee overstromingsgebieden van samen een hectare groot aangelegd. Daarenboven werd opnieuw ruimte gegeven aan het water door de Fortloop, die voordien in buizen was gelegd, weer open te maken. Met een speciale constructie op de Fortgracht wordt ervoor gezorgd dat deze waterloop als buffer kan fungeren wanneer de nood aan de man komt. De vzw Kempens Landschap zat ondertussen ook niet stil. Zij kochten 20 hectare open ruimte en richtten die opnieuw in zodat het een ecologisch waardevol gebied werd. Om het net van kleine landschapselementen uit te breiden plantten de gemeente Borsebeek en het Kempens Landschap meer dan 4000 bomen en struiken aan. Zo ontstonden opnieuw houtkanten, bomenrijen en hagen waar wilde planten weer een kans krijgen om zich te vestigen. Om dat alles voor de zachte recreant bereikbaar te maken werden verschillende wandelpaden aangelegd. Het moet gezegd: ze zijn er, die paden. De nieuwigheid straalt er voorlopig nog vanaf.

Bors op de beek

In 1617 en 1618 heerste de pest. Niet alleen in Borsbeek maar in heel Vlaanderen en nog ver daarbuiten. Wel was het zo dat uit andere gemeenten de mensen op bedevaart kwamen om hier van de heilige Lucia genezing af te smeken. Ik verwachtte dan ook dat de parochiale kerk wel aan die heilige zou zijn gewijd. Of dat er minstens ergens een grote kapel moest zijn waar Lucia werd vereerd. Het eerste is sowieso niet waar, van het tweede heb ik geen spoor gevonden. Merkwaardig. Blijkbaar is Lucia in latere eeuwen uit de gratie geraakt. Mogelijk omdat er niet al te veel mensen van de pest genazen.

De massieve gotische kerk is aan Sint-Jacobus-de-Meerdere gewijd.

Jacobus de Meerdere was een discipel en een apostel van Jezus Christus. Hij wordt de Meerdere genoemd om hem te onderscheiden van zijn naamgenoot Jacobus de Mindere. Ik had het zelf kunnen bedenken. Hoewel er vermoed wordt dat hij een neef was van Jezus, was hij volgens mij de kok die de coquilles Saint-Jacques heeft uitgevonden. Hij droeg tenminste zo'n schelp op zijn hoed, mantel of knapzak. Net zoals de pelgrims die zich in latere jaren in dichte drommen naar Santiago de Compostella begaven. In Spanje wordt hij „Matamoros“ (Morendoder) genoemd wegens zijn vermeende tussenkomst in een veldslag om de Moren te verdrijven.

De kerk heeft een koor uit de 15^e eeuw en daar bevinden zich een aantal grafschriften van Borsbeekse notabelen die ondertussen al lang tot stof en as zijn vergaan. Zoals leden van de families Werbrouck, Carpentier, de Wael en nog wel een rijtje meer. Voordat de laatste restauratie van de kerk werd uitgevoerd was er ook een obiit, een rouwbord, aanwezig. Een obiit, is een ruitvormig schilderij van ongeveer 1 meter bij 1 meter. Geschilderd op een houten paneel of op doek. Met het wapen van de overledene en de datum dat hij is overleden. Tijdens de kerkelijke rouwdienst werd dit rouwbord voor de katafalk geplaatst en na de ceremonie, tegen betaling aan de clerus, opgehangen aan de kerkmuur, dikwijls in het hoogkoor. Het rouwbord is uit de kerk van Borsbeek verdwenen en mocht iemand weten

waar het gebleven is, dan zwijgt die daarover in alle bekende talen.

Waar Wom Oem wordt

Indien je soms zou denken dat Oelegem de benaming van een dorp of stad zou kunnen zijn tijdens de carnavalperiode, eerder dan de reguliere naam van dat oord, wat moet je dan denken van „Oemmelegoem“? Toegegeven, dat is de naam van Wommelgem in het plaatselijke dialect. Maar toch... Wommelgem? Zeg nu zelf. Het is maar goed dat er vele eeuwen overheen zijn gegaan maar toen Wommelgem werd gesticht moest je daar spreken van „Wimilincheim“. Ja, goed, lees dat nog maar eens een keer: Wimilincheim. Dat hebben ze daar te danken aan ene Wimilo en zijn Wimilingen die daar zijn komen wonen. En dan vond ik Theuderik al iets bijzonder als persoonsnaam!

Het wapen

Er bestaat een mop over iemand die beweerde dat zijn varken kon rekenen. In het Frans nogal wel. De man zorgde ervoor dat het resultaat van zijn sommen steeds „negen“ moest zijn en het zwijn antwoordde iedere keer trouw met een snuivend „neuf, neuf, neuf“. Het heeft er allicht niets mee te maken maar in het wapen van Wommelgem staan drie everzwijnen en het is afkomstig van de familie... de Neuff!

Ooit voelden de vroede vaders van Wommelgem de noodzaak te verklaren dat de drie dierenkoppen in het gemeentewapen geen everzwijnen waren maar... dassen. Ze kwamen tot die stap doordat sommige Wommelgemnaren zich op de kermissen van andere dorpen nogal eens weinig decent gedroegen. Ze verwierven zich daardoor een beetje de reputatie van varkens of zwijnen. Het gemeentebestuur vreesde dat die spotnaam zou blijven plakken en dus verklaarden ze openlijk niets met zwijnen, ever- of andere, te maken te hebben. Uiteindelijk was hun vrees ongegrond want het gedrag van sommige gemeentenaren gaf geen aanleiding tot die weinig vlijende spotnaam. Ze worden nu de „Boerkes van Oemmelegoem“ genoemd. Een hele verbetering.

De stelling

Je kan je in Vlaanderen niet over enige afstand bewegen zonder op één of ander militair „kunstwerk“ te botsen. Liefst niet al te letterlijk want die dingen zijn echt zeer onverzettelijk. Maar laten het nu bunkers zijn, of eeuwenoude versterkingen, wallen of linies, noem het maar op, er is allicht iets te vinden. In de wijde omtrek rond Antwerpen zijn dat dan de forten. Vele ervan zijn reeds verdwenen, andere zijn nog slechts een vleermuizenhotel, weer andere nog (gedeeltelijk) te bezoeken. Maar je komt ze onvermijdelijk wel tegen.

Militaire strategen vonden het ooit nodig dat belangrijke steden zoals Antwerpen en Luik voorzien werden van versterkingen die in staat zouden zijn te weerstaan aan elke mogelijke vijandige activiteit. Zo ontstond de Stelling van Antwerpen. Wat jonger, even onverzettelijk doch minder nuttig dan de stelling van Pythagoras. Zoals bleek.

De Stelling van Antwerpen was een militaire verdedigingsgordel rond die stad die uiteindelijk bestond uit twee ringen van forten. Een geheel dat de stad moest beschermen tegen bombardementen en ze vrijwaren van bezetting. De Stelling van Antwerpen werd gebouwd tussen 1859 en 1914. Al deze forten samen vormen een kring van 95 kilometer wijd rond de havenstad. Deze verdedigingsstructuur bestaande uit gegroepeerde forten noemde men PFA (La Position Fortifiée d'Anvers). Deze PFA had als bijzondere bedoeling te dienen als reduct of nationaal schuiloord bij vijandelijkheden om langs de Westerschelde terug te kunnen vallen op de kustversterkingen.

Er werd overdreven veel vertrouwen gesteld in deze infrastructuur maar al snel bleek dat die niet was opgewassen tegen de voortschrijdende techniek van het oorlogvoeren. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog stortte het hele systeem met bekwame spoed helemaal in mekaar. De Blitzkrieg rolde alles snel en vakkundig op. Ook het gegarandeerd onneembare fort van Eben-Emael ging ten onder. Het moest er zelfs al als eerste aan geloven. In minder dan een kwartier tijd. Eerder al was men overgegaan tot het steeds meer versterken van de verdedigingswerken omdat de vijand steeds krachtiger kanonnen

inzette die de bakstenen muren met gemak doorboorden. Van zodra de forten werden geconstrueerd waren ze al verouderd want ze bouwden voort op oude tradities van de vestingbouwkunde. Kapitein Henri Alexis Brialmont had er veel werk in gestopt en de Belgische Staat heel veel geld maar het was boter aan de galg.

Begrijpelijk stuitte het aanleggen van de fortengordel op nogal wat verzet. Op acht plaatsen moest immers iets van 35 hectare vruchtbare landbouwgrond worden afgestaan. Omdat die militairen met hun kanonnen een vrij schootsveld moesten hebben, werden ook een aantal huizen gesloopt. Hetgeen allemaal niet echt bevorderlijk was voor een goede verstandhouding met de slachtoffers van die militaire plannen.

De grondwerken begonnen in april 1860, in mei 1861 startte men met het metselen, maar pas in 1868 was het bouwen voltooid. Van 1909 tot 1911 werden plaatselijk bijkomende versterkingen in beton aangebracht. Alle forten werden volgens eenzelfde patroon gebouwd.

Het geschut op de wallen van de hoofd- en zijfronten en op het binnenfort moest de verdediging van Antwerpen verzekeren. Rond elk binnenfort ligt een zogenaamde „droge gracht“.

Op de hort bij het fort

De verhalen over de forten staan stijf van het militaire jargon en dat leest als leek nogal moeilijk. Blijkbaar kan men het zonder de geijkte terminologie niet stellen.

In Wommelgem staat Fort II. Het is één van de acht forten van de Grote Omwalling van kapitein Brialmont. Het ligt ten oosten van Antwerpen.

Dit fort werd gebouwd tussen 1860 en 1864. In baksteen met wat natuursteen als opsmuk. Op het hoofdfrontgebouw staat het monogram van koning Leopold I gebeiteld. De linker lage batterij is goed bewaard, met de oorspronkelijke wal en poterne. Dat laatste is een

De ingang van Fort II

bomvrije verbindingsweg in een militair verdedigingswerk. Sommige delen van het fort werden tussen 1909 en 1911 versterkt met beton. Ongewapend beton, neem ik aan. Die pacifisten weten zich overal tussen te wringen. Er werden ook twee pantserkoepels gebouwd.

Van het hoofdfrontgebouw is alle aarde die er oorspronkelijk op lag nu verwijderd. Fort II is het enige Brialmontfort waar op het nog aanwezige glacis (een bedekte weg) bij het hoofdfront een groot deel van het strategische

bos bewaard is gebleven. Het zijn nu echter twee bospercelen die gescheiden worden door een open ruimte. De bedekte weg loopt nog volledig rond het fort.

Bij Fort III. De „droge“ gracht, neem ik aan...

Aan de westkant is een klein deel van de gracht gedempt. Het reduit (de vluchtschans) is ingrijpend verbouwd. Het heeft een totaal ander aanzien gekregen door de binnentuin die daar werd aangelegd en doordat diverse organisaties het gebruiken voor hun eigen doelstellingen. De andere gebouwen zijn nog vrij origineel.

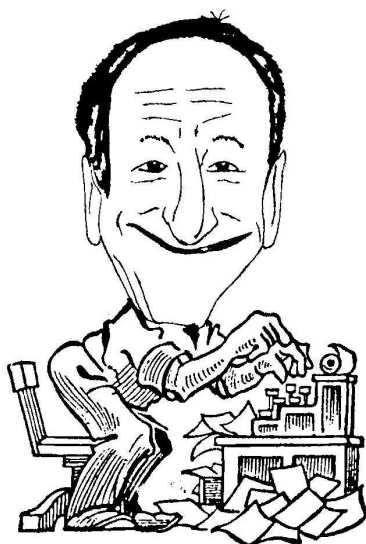
Sommige delen van het fort zijn veranderd of gesloopt om plaats te maken voor sportvelden en parkeerterreinen.

Ook het noordwestelijke deel van de gracht is daarvoor dichtgegooid.

Fort III ligt in Borsbeek. Het is uiteraard ook een onderdeel van de Brialmontgordel. Het bouwen begon daar in 1859 en het fort werd voltooid in 1864. In de loop der jaren zijn meerdere delen van het fort afgebroken. Het was het eerste fort van de tweede zuidelijke gordel dat werd gebouwd. Daarom wijkt het ontwerp enigszins af van de later gebouwde forten. Bepaalde delen schijnen uniek te zijn. Zoals caponnières (een weg in de droge gracht van een fort) aan de flanken die bij de andere forten niet overgenomen werden. Evenmin als het ontwerp van de toegang naar het reduit.

Ouder gewoonte

Voordat ze in Borsbeek hun fort hadden, hadden ze al de kerk. Dat kan een merkwaardig verband schijnen maar in de jaren 1634-1635 sleepten de Borsbekenaars hun meubelen en oogst in de kerk binnen. Dat deden ze omdat ze plunderingen vreesden van... de Nederlanders! Ze konden daar dan de zondagsmis bijwonen vanuit hun eigen luie stoel. Helemaal gek waren ze nog niet. Al duurde het tot 1643 voordat de bevolking ervan kon worden overtuigd dat ze hun goederen uit de kerk moesten verwijderen en terug naar huis keren. Ze hebben daar dus al lang ervaring met asiel. Geen wonder derhalve dat in het nabije Broechem een Fedasil centrum is. Een Opvangcentrum voor Asielzoekers...

© 2013
Michel Christiaens